Шевчук А. В., *канд. філол. наук, викладач іноземної мови*
Коледж технологій, бізнесу та права СНУ імені Лесі Українки

Гіперонім *BIRD* (птах) в орнітофразеології англійської мови

Постановка проблеми. Фразеологічні одиниці відображають у своїй семантиці тривалий процес розвитку культури народу, а вивчення такого цінного лінгвокультурологічного матеріалу дозволяє виявити якісні характеристики взаємозв'язку культури і мови. Птахи – одні з найулюбленіших тваринних символів багатьох народів, зокрема й англомовних країн. Орнітоніми в англійських фразеологічних одиницях являють собою важливий фрагмент англійської картини світу, який потребує глибшого аналізу та докладнішої інтерпретації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фразеологічні одиниці з орнітонімічним компонентом формують досить об'ємну за обсягом групу лексичних одиниць, але, незважаючи на велику кількість праць, присвячених вивченню фразеологізмів із зоосемічним компонентом (Б. Ажнюк, В. Гордлевський, І. Покровська, Н. Тимощук, Н. Ставчук та ін), вони ще не досліджені повною мірою, а тому й потребують ґрунтовнішого розгляду.

Мета розвідки – представити результати семантичного аналізу фразеологічних одиниць англійської мови із гіперонімом *bird* (птах).

Виклад основного матеріалу. У праці проаналізовані фраземи із орнітокомпонентом-гіперонімом *bird* (птах). Традиційно у Великобританії слово *птах* вживалося для позначення молодих пернатих істот, інколи дітей, переважно осіб жіночої статі (слово *bird* виникло із староанглійського *bride* — 'наречена'). Тому, впродовж декількох століть *bird* як поетичний термін позначав 'жінку' або 'леді'. У сучасній Англії, гіперонім *птах* набув фамільярного значення, часто зневажливої конотації, особливо в прив'язці до молодої жінки.

Британці також використовували слово *bird* для позначення 'в'язниці' або 'тюремного ув'знення'. У такому разі *bird* – скорочення від ***birdlime*** (див. далі), що означає 'час', тобто термін позбавлення волі.

У складі фразеологічних одиниць слово *bird* має й багато інших значень:

– ***birdbrain*** (дослівно 'пташині мізки') говорять 'про недалеку, легковажну особу'. *He is just a* ***birdbrain*** *— he cann't get anything right* [3, с. 34]. Птахи діють бездумно, без будь-якого плану дій. Тому, з початку 1600 до 1900-х років, прикметник *birdwitted* описував людину, яка була вітряна, неуважна. Згідно іншої версії, птахи мають невеликий мозок тому, з XIX століття дана ідіома позначала 'дурного чоловіка' (з маленьким мозком);

– ***bird dog*** — 'мисливський пес, натренований полювати птахів'; серед людей — 'той, хто шукає' (наприклад, агент, розвідник, чи детектив). *Marlowe knew somebody was* ***bird-dogging*** *him, but he was too smart to show it* [4.];

– ***a bird in the hand is worth two in the bush*** (дослівно 'птах у руці вартує двох у кущі') — укр. ***краще синиця в жмені, ніж журавель у небі***. *„We have a*

*proverb," said Shelton: „**A bird in the hand is worth two in the bush.**"* (J. Galsworthy) [1, с. 135]. В багатьох народів побутує думка, що краще радіти тому, що є, аніж мріяти про недосяжне. В англійській мові найбільш поширеним способом вираження цієї ідеї є вище наведена приказка. Точне походження цього виразу, як і більшості прислів'їв, бере початок з далекого минулого. Дехто вважає джерелом приказки біблійний вислів: „*жива собака краще мертвого лева*". Інші дослідники вважають, що висловлювання походить від середньовічного соколиного полювання, де птах в руці (сокіл) більше вартував, ніж птахи де-інде (здобич сокола);

– ***birdlime*** — дослівно 'пташиний клей'. Пташиний клей — липка речовини, яка наноситься на гілля дерев, з метою вполювання птаха. Образно кажучи, 'все, що полонить' — *birdlime*;

– ***bird of ill omen*** — 'людина, що приносить нещастя чи повідомляє про нього'. Деякі птахи — зокрема сови, ворони — вже давно розглядаються в якості предвісників нещастя у фольклорі. *Suddenly, behind Professor Usher, I saw **the bird of ill omen**, standind without his white coat, in an ill-fitting street suit, his long neck drooping, his orbits hollow — Smith* (A. Cronin) [1, с. 135] Такий образ згодом перенісся на людину;

– ***bird of passage*** — 'перелітний птах'. *He has arrived from abroad, yet another **bird of passage**, „in the hope of getting a job building our railway bridge"*(J.J. Dostoevsky) [2]. Перелітним птахом часто називають людину, яка веде мандрівне життя;

– ***bird's eye perspective, bird's eye view*** — 'вид з висоти пташиного польоту' (загальна перспектива, загальний погляд, опис; резюме). *Visitors can enjoy **a bird's eye view** of the area from the castle turrets* [5, с. 138];

– ***bird's nest*** — 'пташине гніздо' (оглядове місце у верхній частині щогли на кораблі, де птахи часто зводили гнізда) [6];

– ***birds of feather (birds of feather flock together)*** — укр. ***рибак рибака пізнає здалека.*** Вираз стосується людей, що мають схожі інтереси, думки або походження, подібно до птахів одного виду, які, як правило, літають разом. *„It's enough," the vagrant said; "that they feel I am not **a bird of their feather**"*(J. Galsworthy) [1, с. 136];

– ***an early bird (an early bird catches the worm)*** — 'рання пташка'. Коли птахи починають ворушитися і співати — ознака ранку. Таким чином, людина, яка встає чи прибуває раніше за інших є ранньою пташкою: ймовірно має кращі шанси на успіх. *Special **'early bird'** promotion between 8.30 am and 10 am with extra discounts* (From Newspaper) [2];

– ***eat like a bird*** — 'їсти трошки, мов пташка'. Птахи, будучи зазвичай невеликого розміру, їдять небагато [6];

– ***for the birds*** — 'для птахів'. Залишки харчів часто викидають на вулицю для птахів, оскільки вони вже непотрібні. Тому даний вислів позначає 'несприйняття чогось серйозно'. *Gambling, games of chance — that sort of thing is strictly **for the birds*** [3, с. 35];

– ***kill two birds with one stone*** (дослівно 'вбити двох пташок одним каменем') — укр. ***вбити двох зайців одним пострілом*** ('досягнення двох цілей одним зусиллям'). *Swinton was going to* ***kill two birds with one stone*** (J. Lindsay) [1, с. 577];

– ***a little bird told me*** — укр. ***сорока на хвості принесла.*** У стародавньому світі, птахи були у великій пошані за свої політ та зір; греки та римляни вважали їх віщунами. Цей вираз вживається тоді, коли людина хоче зберегти в таємниці джерело інформації. *He has so wanted to have a son himself.* ***A little bird*** *has always* ***told*** *me that* (J. Galsworthy) [1, с. 615];

– ***a rare bird (black swan)*** — 'рідкісний птах' (укр. ***біла ворона***). Раніше чорний лебідь був зовсім невідомий — різновид згодом було виявлено в Австралії. Сьогодні ж будь-які незвичайні люди або речі, птахи як і колись часто називають латинським виразом *Avis Rara* — 'рідкісний птах' [6].

В основі орнітофразеології англомовного середовища лежать наочні образи та відповідні багатогранні характеристики. Спостерігаємо явище, коли відповідні ознаки пташки стосовно людини, майже завжди набувають певного оцінного змісту. Таким чином людина наділяється різноманітними якостями: етичними, соціальними, психічними тощо, а також поведінковими характеристиками.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, національні інтелектуально-оцінні концепти реалізуються в мовній системі у вигляді певних образів, еталонних стереотипів та символів, які функціонують, як правило, у складі фразеологічних одиниць. Не підлягає сумніву, фразеологічний рівень мовної системи виступає провідною субстанцією у вираженні національно-культурної специфіки ментальності й характеру етносу, а царство тварин, зокрема птахів, як фрагмент реального світу, який дано етносу в емпіричному досвіді, виступає могутнім ініціюючим фактором створення вторинної образної картини світу, що виступає цікавим та перспективним аспектом дослідження на теренах мовознавчих наук.

Список використаної літератури

1. Баранцев К. Т. Англо-український фразеологічний словник Київ: Знання, 2005. 1056 с.
2. British National Corpus. URL: http://www.natcorp.ox.ac.uk. (дата звернення: 25.01.2020)
3. Cambridge International Dictionary of Idioms. 5th ed. Cambridge University Press, 2002. 587 p.
4. Dictionary.com. URL: http://dictionary.reference.com. (дата звернення: 20.01.2020)
5. Longman Dictionary of Contemporary English. New ed. p. cm. Pearson Education, 2005. 2224 p.
6. Lyman D. Bird Words: Colorful Expressions Using the Word "Bird" URL: http://www.associatedcontent.com/article/444535/bird_words_colorful_expressions_using.html?cat=37 (дата звернення: 01.02.2020)